

Vår referanse:
Jostein Fredheim

Deres referanse:
23/1448

Nor Tekstil AS
Industrivegen 24
Postboks 81, 6901 Florø
Tel: +47 415 67 000
E-post:
kundeservice@nortekstil.no

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring
Lørenfare 1 C
0585 Oslo

nortekstil.no

Florø, 31. januar 2024

Svar på høring: krav og kriterier til bærekraftige anskaffelser av tekstiler

Vi viser til invitasjon, og presenterer her innspill til høring.

Til offentlige oppdragsgivere leverer Nor Tekstil klart mest tekstiler til helsevesen, i form av arbeidstøy til ansatte og flattøy/pasienttøy til avdelinger. På dette området er tekstilene allerede i stor grad standardisert, og flere aspekter ved bærekraft er innarbeidet i standardene, særlig da utforming for lang levetid.

Dette påvirker også våre innspill, i den forstand at disse er skrevet med utgangspunkt i leveranser til helsevesen. Der ikke annet er angitt, gjelder våre innspill for leie av tekstiler til helsevesen. Vi har ikke innspill til krav/vilkår nummer 1, 2 og 7.

Generelle innspill

Helt overordnet er Nor Tekstil opptatt av at det bør stilles krav om tiltak og systemer som gir effekt, foran tiltak som gir oss mer data, som å innføre større statistikk- og informasjonsplikt for leverandørene.

Svinn og ødelagt tøy – leie

Vi er enige i at det er viktig å sette fokus på tekstilenes levetid. Her er det likevel andre sentrale punkter enn teknisk levetid som også må adresseres. Vi bruker derfor en del plass på dette under punkt 3.

Ulike krav til ulike typer tekstilanskaffelser

Det bør stilles ulike krav til ulike typer tekstiler:

- Flattøy
 - Helse
 - Hotell
- Arbeidstøy
 - Helse
 - Kjøkken
 - Teknisk arbeidstøy
 - Sertifisert arbeidstøy / vernetøy
- Matter

En meny av ulike krav kan fort bli litt usammenhengende, og mange av kravene som er relevante for sertifisert arbeidstøy er ikke nødvendigvis relevante for andre områder – eksempelvis er flammehemming relevant for svært få tekstiler innen helsevesenet. Det er viktig at det er sammenheng mellom de kravene som stilles i den enkelte anskaffelse, og at kravene speiler anskaffelsen. Vi antar at DFØ vil tydeliggjøre hvilke krav som er relevante for hvilke typer anskaffelser, herunder skille mellom eie og leie, og mellom ulike typer kunder og tekstiler.

3. Bærekraftig bruk av tekstiler – leie

Informasjon knyttet til det enkelte plagg

Per i dag har vi ikke noe system for å knytte informasjon om bruk og vedlikehold til hvert enkelt plagg. For plagg som har QR-kode er det mulig å eksempelvis opprette en nettside med generell informasjon, men dette vil enten være så generelt at det har begrenset verdi, eller gi relativt store kostnader knyttet til å spisse informasjonen til ulike typer plagg. I tillegg er det langt vanligere med chip enn QR-kode eller lignende i nye tekstiler i dag, og etter vår oppfatning vil investeringer i QR-teknologi eller andre lesbare etiketter ikke ha noe for seg. Chip krever eget utstyr for avlesning, og kan normalt ikke leses av brukere.

Vi har forstått at det arbeides med digitale produktpass i EU, og at dette vil gjelde også for tekstiler. Vi anbefaler å se hen til og tilpasse seg EUs standard på området heller enn å utvikle eksempelvis en løsning basert på lesing av QR-koder.

Etter vårt syn er det enn så lenge bedre å gi informasjon på overordnet nivå til avtaleansvarlige, avdelingsledere og andre om bruk, og/eller tilby informasjonsmøter, informasjonsmateriell og lignende.

Begrense svinn og forbruk – automatløsninger

System som hindrer at brukeren får ut nye plagg uten å levere inn brukte plagg er ikke realistisk for de aller fleste kommunale enheter og mindre leveringssteder i helseforetak. Slike automatiserte systemer kommer i form av dispenserløsninger som leverer ut ett og ett plagg, typisk skap eller konveyorløsninger. Slike dispenserløsninger er kostbare, og per i dag ikke regningssvarende uten en viss brukermasse, typisk minimum 100 brukere per lokasjon.

Når dette er sagt, er det etter vårt syn en riktig vei å gå å koble skapløsninger til vaskeritjenesten. Erfaringer hittil tilsier at en integrert løsning gir fordeler i form av lesing og informasjonsutveksling mellom utleverings- og returløsningen og vaskeriet. Slike fordeler er mulig å oppnå når vaskeriet står for løsningen, fordi vaskeriet velger løsninger som kommuniserer med egne systemer, og/eller utvikler nødvendig integrasjon, og velger løsning med samme type leseteknologi som benyttes i vaskeriet. Dette kan man ikke forvente at vaskerier skal betale for når oppdragsgiver selv kjøper en løsning, og det må i tilfelle tydelig sondres i avtalene hvem som har ansvaret for hva, både av oppgaver og kostnader. Hvordan skal det løses at oppdragsgiver har valgt en løsning med HF-chip, når vaskeriet er rigget med UHF-chip i alle tekstiler og leseutstyr for UHF i hele anlegget?

Begrense svinn og skader – andre tiltak

Leverandørene kan gjøre mye for å sikre plaggenes levetid, men vi kommer ikke utenom at **de to største utfordringene med levetid er svinn og tekstiler som ødelegges hos kunde. Plaggenes tekniske levetid er i de fleste tilfeller allerede lenger enn standard kontrakter, mens de fleste tekstiler ikke kasseres fordi de er utslitte, men fordi de forsvinner hos kunde.** Mange av disse kastes, og havner trolig i restavfallet. I tillegg kommer at en andel tekstiler skades eller ødelegges hos kunde, eller på grunn av gjenglemte gjenstander som skader tekstilene i vask. Dette kan i liten grad løses med tiltak på leverandørens side alene.

For å øke andelen tekstiler som brukes i hele sin levetid, er vi i realiteten avhengige av økonomiske virkemidler, altså at oppdragsgivere er pliktige å erstatte tekstiler som ødelegges eller forsvinner hos oppdragsgiver. Dette gir effekt hos begge avtaleparter: Oppdragsgiver får incentiver til å etablere gode rutiner for å sikre at tekstiler returneres, og leverandøren får incentiver til å etablere gode systemer for datafangst og oversikt over tekstilene.

Uten slike reelle incentiver, er vår erfaring at andre tiltak har begrenset effekt. Med økonomiske virkemidler på plass, er informasjons- og opplæringstiltak et nyttig tillegg, fordi brukerstedene da får god informasjon om hva de kan gjøre for å unngå kostnadene.

I dag opplever vi også en utvikling som går feil vei, der mange offentlige oppdragsgivere stiller krav om at svinn helt eller delvis skal inkluderes i enhetspriser for vask og leie av tekstiler. Tilsvarende settes det opp kontraktsvilkår der det økonomiske ansvaret for skader på tekstilene plasseres hos leverandør, også om skadene er forårsaket av gjenglemte gjenstander i tekstilene, som sakser eller pinner. Selv om vi kan forstå at oppdragsgivere ønsker å redusere eller unngå risikoen for å erstatte tekstiler, gir dette både høyere leiepriser og store behov for stadig supplering av tekstiler.

Der oppdragsgiver eier tekstilene selv, har oppdragsgiver alltid selv det økonomiske ansvaret for svinn og ødelagt tøy. Selv om dette isolert sett ikke løser utfordringene, opplever vi at disse oppdragsgiverne i større grad setter inn tiltak selv, og i større grad benytter seg av tilbud om opplæring og informasjon om riktig bruk fra vaskeriet.

4. Statistikk og måling – leie

Informasjon om plaggenes levetid

Det er ikke mulig å vite hvor lenge et tekstil har vært i bruk (levetid hittil) uten chip eller annen sporing. Markedet er generelt mer modent for arbeidstøy, mopper og rengjøringskluter (mikrofiberkluter) enn for andre tekstiler. Det er varierende i hvilken grad markedet kan levere system for sporing, selv for arbeidstøy, men for arbeidstøy til helse er dette normalt sett ganske kurant. I den grad oppdragsgivere opplever at denne informasjonen er nyttig selv om markedet ikke er modent, kan systemer for lesing og sporing eventuelt belønnes gjennom tildelingskriterier.

Vi mener det har begrenset verdi for kunden å se statistikk over hvor lenge hvert enkelt plagg har vært i sirkulasjon, hvilke kunder som har brukt plagget osv., fordi det er begrenset hva man kan bruke informasjonen til, og som ikke allerede dekkes av annen tilgjengelig statistikk. Hvor mange tekstiler som brukes av den enkelte enhet er kjent gjennom ordinær forbruksstatistikk.

Hvor lenge plaggene i oppdragsgivers beholdning har vært i bruk kan si noe om svinn og kassasjon, men her vil det da være langt nyttigere å få direkte statistikk over nettopp svinn og kassasjon, i stedet for en statistikk hvor dette kan utledes indirekte. I oversikter over svinn og kassasjon er det svært relevant å etterspørre både spesifisering på enhetsnivå (hvor skjer svinn) og på kassasjonsårsak (hvorfor kasseres plagget).

5. Design for lang levetid – leie

Utformingskrav

For helsetekstiler er dette krav som bør spilles inn til Standard Norge for bruk i arbeidet med Norsk Standard. Vi er nødt til å forholde oss til Norsk Standard for helsetekstiler, og det er dermed en stor fordel om standardene er utformet med bærekraft i tankene. Dette er selvsagt allerede tilfelle i svært stor grad, siden helsetekstiler generelt er utformet med tanke på levetid og slitestyrke.

Vi ønsker ikke en situasjon der leverandørene i større grad selv skal være kreative og avvike fra Norsk Standard, når Norsk Standard i stor grad er beste praksis på området.

Bruk av logo

For helsevesen er det klart enkleste at tekstilene leveres uten logo, og at man henviser til Norsk Standard for utforming. Tekstiler har en teknisk levetid langt ut over vanlig lengde på offentlige kontrakter, og standardisering sikrer muligheter for gjenbruk til andre kunder. De fleste former for logo, også de som lar seg fjerne, vil medføre kostnader både ved å sette på og fjerne, og i mange tilfeller vil det være mulig å se at et plagg har hatt logo selv om den er fjernet. Logo trykket på tøy et innebærer derfor i praksis alltid at en del brukbart tøy må kasseres ved endt avtaleperiode.

Det eksisterer løsninger for profilering på noen typer tekstiler uten å trykke logoen direkte på plagget, eksempelvis ved å sette logo på avtagbare lommer.

Designkrav vs levetid etter avtaleperioden

Oppdragsgivere bør være bevisste på hva de oppnår ved å stille spesifikke krav til materialer eller utforming av tekstilene, og om dette mer enn oppveier ulempen ved at tekstilene da kanskje ikke kan brukes av andre etter endt avtaleperiode. Videre bør det generelt være slik at nye tekstiler som direkte erstatter tekstiler som allerede er i bruk, bør kunne fases inn over noe tid, for å gi leverandøren muligheter til å bruke plagg ut levetiden sin og/eller finne alternativ bruk for de brukte tekstilene.

Stimulering til reparasjon

Som leverandør opplever vi at oppdragsgivere generelt ønsker mer reparasjon og gjenbruk av tekstiler, samtidig som det eksisterer begrenset med tiltak for å få dette til, ut over å stille krav. Som et innspill til dette ønsker vi at oppdragsgivere oppfordres til tiltak som kan stimulere i riktig retning, eksempelvis:

- Kan oppdragsgivere bidra med å dele kostnaden ved reparasjoner av leietekstiler?
- Kan oppdragsgivere akseptere å motta synlig reparerte tekstiler, heller enn at synlige reparasjoner i seg selv er et avvik fra kvalitetsstandard?

6. Ufargede tekstiler – leie

For hjemmetjenester og andre som bruker uniformene både inne og ute, er det fornuftig å bruke kulørte uniformer (gjerne mørk blå). For hjemmetjenester vil bukseben ofte kunne få merker og farge ved at man kommer borti ting utendørs, for eksempel når man går inn i eller ut av en bil. Slike merker vil typisk være skjemmende for hvite tekstiler, men ikke for mørke tekstiler. På denne måten bidrar plaggets farge til forlenget levetid. Det er ellers generelt ønskelig at oppdragsgivere velger farger ut fra slike praktiske behov og ikke rene estetiske behov.

8. Oppstartstid – leie

Minimum oppstartstid

Vi mener at minimum 6 måneder er en god standard anbefaling. For store/komplekse anskaffelser, som de fleste helseforetak og store kommuner, bør tiden økes, og her anbefaler vi markedsdialog i en tidlig fase av planleggingen. Det samme gjelder ved leie av tekstiler som ikke er standard i markedet, for eksempel uniformer utenfor Norsk Standard eller i annen kvalitet/farge enn de vanligste.

Leverandører av leietekstiler vil trenge noe av tiden før oppstart til å kartlegge oppdragsgivers behov for modeller, farger og størrelser, slik at riktig antall blir bestilt. Det betyr at selv om det er 6 måneder mellom signering av kontrakt og oppstart av leveranser, kan ikke leverandøren nødvendigvis skaffe tekstiler som har 5-6 måneders leveringstid.

Generelt anbefaler vi på det sterkeste å ta det opp i markedsdialog dersom oppdragsgiver vurderer å anskaffe tekstiler som ikke er standard, eller er i tvil om dette er noe som kan leveres på 3-4 måneder.

Vi har sett eksempler på at oppdragsgivere belønner tilbydere som kan levere bestemte typer tekstiler innen en viss tid, for eksempel at tilbydere kan erstatte eksisterende arbeidstøy i bomull/polyester med nytt arbeidstøy i lyocell/polyester innen et visst antall måneder etter inngåelse av avtale. Dette har i flere tilfeller ført til at tilbydere får tekstiler sendt med flyfrakt for å sikre maksimal uttelling på tildelingskriteriet. Dette er problematisk fordi man da ender opp med den minst bærekraftige transporten i et forsøk på å premiere bærekraft.

En annen uheldig effekt av å premiere rask innfasing av nye tekstiler, kombinert med kort tid til oppstart, er at nye leverandører kan måtte sette inn en komplett beholdning av arbeidstøy, for deretter å skifte denne ut med en ny, komplett beholdning lenge før plaggene er utslitt. Dette er dessverre et reelt eksempel, og ikke en hypotetisk problemstilling.

Bestillingstider ved avrop

For leie av tekstiler er det ikke behov for særskilte ledetider ved avrop. Etter oppstart er leveransene kontinuerlige, typisk med faste leveringsdager og bestilling 1-2 dager før. Det viktigste er at oppdragsgivere tenker over hvor ofte de trenger levering, i forbindelse med at man bør unngå unødvendig kjøring og en mengde små leveranser.

9. Sosialt ansvarlig produksjon av utvalgte produkter

Vi mener det er et misforhold mellom hva som er målet og hvordan dette skal dokumenteres her. Fairtrade og lignende merkeordninger er nisjeordninger som dekker en svært liten del av verdens bomulls- og tekstilproduksjon (0,07 % på verdensbasis i 2021/2022), og som primært er relevante i privatmarkedet.

Til offentlige oppdragsgivere er det generelt svært vanskelig å skaffe metervare som er sertifisert Fairtrade eller lignende, og det er i praksis aldri aktuelt for store produsenter som ikke allerede produserer Fairtrade-produkter å starte med det. Den største utfordringen er at en svært liten andel av bomull som produseres på verdensbasis er Fairtrade-sertifisert, og denne produseres hovedsakelig kun i noen få land, typisk ikke de samme landene der våre leietekstiler produseres. Dette innebærer at et slikt krav i ytterste konsekvens kan presse leverandørene til å skifte produsenter, eller til å transportere sertifisert bomull mellom kontinenter for å oppfylle krav i anskaffelsen. Dette er etter vårt syn ikke god bærekraft.

Vi mener det er bedre å endre kravene fra produktfokus til leverandørfokus, der man stiller krav til leverandørens systemer og innsats for bærekraftig forretningspraksis i sin leverandørkjede. Man kan oppnå mer ved at leverandørene har en systematisk innsats ovenfor produsentene, enn ved at leverandørene tilpasser seg i konkurransene for å skaffe enkelte produkter i eksempelvis Fairtrade. Dette handler om at den totale effekten er større ved gradvis forbedring på et stort område enn ved å sertifisere en liten mengde produkter.

I den grad merkeordninger for selve produktene skal benyttes for å oppnå sosialt ansvarlig produksjon, anbefaler vi brede ordninger som EU Ecolabel/Svanen, Made in Green, Øko-Step eller Better Cotton. Alle disse ordningene er store på verdensbasis og favner bredt, slik at de både tar opp i seg ytre miljø og sosialt ansvar. For produsentene anbefaler vi ordninger som SA8000, BSCI eller SEDEX.

10. Ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter

Vi mener dette er et viktig kvalifikasjonskrav å stille. Vi ser at en del oppdragsgivere allerede følger opp kravet med å etterspørre informasjon fra leverandører, og ser frem til en økt grad av standardisering av oppfølgingen.

11. Ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter inklusive levelønn

Levelønn er et komplisert tema, blant annet på grunn av store variasjoner mellom land, og mellom ulike regioner i samme land. Per i dag er det ingen sertifiseringsordninger som dokumenterer utbetalt levelønn, men vi er kjent med at det jobbes med å få dette inn som en del av amfori BSCI.

Per i dag er det ikke mulig for oss som kunde å stille krav til produsenter om vår egen tredjepartsrevisjon, fordi dette ville pålegge produsentene en stadig strøm av revisjoner fra svært mange kunder uten at noe endres mellom hver revisjon. Vi ser ikke at dette oppnår noe særlig ut over å stresse leverandør- og produsentledd. Per i dag vil heller ikke en premiering av SA8000-sertifiserte (eller tilsvarende) produksjonsheter på produktnivå oppnå noe eller kunne brukes til å skille leverandører som jobber godt med dette fra andre, fordi leverandørene av leietekstiler i stor grad kjøper de samme tekstilene fra den samme leverandøren og de samme produsentene.

Vi mener derfor det er viktigere å fokusere på leverandørenes andre initiativer og prosjekter for sosial dialog, og da særlig sertifiseringer eller andre initiativer/tiltak som er objektive og målbare. Her bør følgende vektlegges, i prioritert rekkefølge:

- Leverandørenes egne sertifiseringer / medlemskap
- Leverandørenes systemer og tiltak for oppfølging i leverandørkjeden
- Produsentenes og produktenes sertifiseringer

Med leverandørene mener vi her leverandører av leietekstiler, altså vaskerier. Med produsenter mener vi bedriftene som tilvirker tekstilene. Vi mener at tildelingskriterier bør utfordre leverandørene på deres arbeid i hele leverandørkjeden, og ikke bare leddet før seg selv, slik at ikke alle leverandørene støtter seg på leddet under seg. For å sikre utvikling, må leverandørene som leverer leietekstilene utfordres, og dokumentere egen innsats og prestasjoner for å oppnå score på tildelingskriteriet.

12. Innhold av stoffer som gir grunn til bekymring

Dette ivaretas normalt gjennom minstekrav til Øko-Tex Standard 100 eller tilsvarende. Øko-Tex Standard 100 revideres årlig iht kandidatlisten. Det er viktig å også stille krav til Svanemerking eller tilsvarende av vaskeritjenesten, ref. punkt 15.

13. Formaldehyd

Dette skal være inkludert i krav til Øko-Tex Standard 100, som vi har for så godt som alle tekstiler vi kjøper. Vi mener det er viktig å stille krav om minimum Øko-Tex Standard 100 for tekstilene, og dette er et svært vanlig minstekrav fra offentlige oppdragsgivere i dag.

14. Myknere

Dette skal være inkludert i krav til Øko-Tex Standard 100. Som eget krav i anskaffelser av leietekstiler stilles dette vanligvis bare for gulvmatter.

15. Miljøkrav til vaskerier

Miljøledelse og miljømerking som kvalifikasjonskrav

Selv om vi er svært positive til å kreve Svanemerking, er dette problematisk som kvalifikasjonskrav, fordi merkingen gjelder per vaskeri, og ikke for leverandøren. En leverandør kan ha flere vaskerier, og dermed kan noen av disse være Svanemerket og andre ikke. Det er derfor langt vanligere i dag å kreve et system for miljøledelse (ISO 14001 eller tilsvarende) som kvalifikasjonskrav, mens krav om Svanemerking er lagt til kravspesifikasjon eller som kontraktkrav. Merk at Miljøfyrtårn ikke kan regnes som tilsvarende til ISO 14001 som system for miljøledelse, selv om Miljøfyrtårn fyller en viktig rolle for å løfte miljøarbeidet i mange bransjer og bedrifter.

Det er kurant å stille kvalifikasjonskrav om tredjepartssertifisert system for miljøledelse. Vi mener en slik sertifisering er nødvendig for å sikre at leverandørens system faktisk er egnet. Vår erfaring er at mange leverandører i dag beskriver egne systemer som i realiteten er svært mangelfulle sammenlignet med eksempelvis et ISO 14001-sertifisert system, og blir vurdert å oppfylle kvalifikasjonskrav om miljøledelsessystem fordi det ikke er stilt krav om sertifisering.

Miljømerking og klimaregnskap som evalueringskrav

Vi ønsker generelt at kravspesifikasjon og tildelingskriterier i større grad brukes for å dytte leverandørmarkedet i riktig retning, med vektlegging av type 1 miljømerker, klimaregnskap og andre dokumenterte miljøprestasjoner. Tildelingskriterier må være egnet til å gi uttelling for leverandører som faktisk gjør og oppnår mer, og kan dokumentere dette. Et viktig poeng her er å gi uttelling for reelle prestasjoner, og ikke for lovnader om fremtidige utslippskutt, med mindre disse lar seg dokumentere eller sannsynliggjøre, eksempelvis gjennom en dokumentert plan for investering med troverdige måltall for kutt.

Med vennlig hilsen

Jostein Fredheim

Anbudssjef

Nor Tekstil AS